

گونه‌شناسی مسکن روستایی «استان گیلان»

تألیف:

دکتر عباس ترکاشوند

عضو هیأت علمی دانشگاه گیلان، دانشکده هنر و معماری

دکتر غزال راهب

عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی

:

تهران

زمستان ۱۳۹۳

سرشناسه: ترکاشوند، عباس، ۱۳۵۵ -

عنوان و نام پدیدآور: گونه شناسی مسکن روستایی استان گیلان/تألیف عباس ترکاشوند، غزال راهب.
مشخصات نشر: تهران: بنیادمسکن انقلاب اسلامی، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۲۰۸ص: مصور (رنگی)، جدول (رنگی)، نمودار (رنگی)،

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۶۷۲-۶۶-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: مسکن روستایی - ایران - گیلان (استان) - نمونه پژوهی.

موضوع: مسکن روستایی - ایران - گیلان (استان)

شناسه افزوده: راهب، غزال، ۱۳۶۱ -

شناسه افزوده: بنیادمسکن انقلاب اسلامی، دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی.

رده بندی کنگره: NA/۷۵۶۶/الف۴۴/۱۳۹۳

رده بندی دیویی: ۷۱۱/۵۸۰۹۵۵۳۳

شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۱۶۳۴۱

گونه شناسی مسکن روستایی استان گیلان

تألیف: عباس ترکاشوند و غزال راهب

ناشر: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

ویراستار: فریبرز محمدی فارسانی

طراح جلد: مهدی وجدانی

لیتوگرافی و چاپ و صحافی: انتشارات شهیدی

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شماره شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۶۷۲-۶۶-۶

بها: ۲۵۰.۰۰۰ ریال

تمامی حقوق مربوط به این کتاب محفوظ و متعلق به بنیاد مسکن انقلاب اسلامی می باشد.

تهران خ دکتر فاطمی شماره ۲۷۱ صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۴۹۱۳

تلفن: ۸۸۹۸۴۴۷۷

دورنگار: ۸۸۹۸۴۵۳۷

نشانی سایت: www.bonyadmaskan.ir

لطفاً کلیه انتقادات و پیشنهادات و نقطه نظرات اصلاحی خود را به نشانی:

Publish@bonyadmaskan.ir

با ذکر نام کتاب و شماره صفحه ارسال نمایید.

پیش گفتار ناشر

طی چند دهه‌ی اخیر، به منظور رشد و توسعه‌ی مناطق روستایی و ارتقای کیفیت محیط کالبدی روستاها، اقدامات گسترده‌ای توسط دولت‌ها به عمل آمده است که از جمله‌ی آن‌ها می‌توان به تهیه و اجرای طرح‌های هادی و ساماندهی روستایی، طرح‌های احیای بافت‌های باارزش و بهسازی و نوسازی واحدهای مسکونی روستایی اشاره کرد. هر نوع تلاشی در این زمینه زمانی قرین به موفقیت خواهد بود که واقعیت‌های موجود، نیازهای جامعه‌ی روستایی، ارزش‌ها و خصلت‌های زندگی اجتماعی و اقتصادی و ویژگی‌های معماری آن‌ها به صورت مناسب در سیاست‌ها و نظام برنامه‌ریزی و طراحی، بازخورد پیدا نماید و در آن ملحوظ شود. برای رسیدن به چنین مقصودی شناخت قانونمندی‌های موثر در شکل‌گیری مسکن، بافت و ارزش‌های پایدار معماری روستایی شامل ابعاد زیبایی‌شناختی، تناسبات، ویژگی‌های اقلیمی، زیست محیطی، ساخت و مصالح و... ضرورت می‌یابد.

با عنایت به موارد فوق و همچنین فقدان منابع کافی در حوزه‌ی مطالعات روستایی، معاونت امور بازسازی و مسکن روستایی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی به عنوان متولی طرح ویژه‌ی بهسازی و نوسازی مسکن روستایی، اقدام به تهیه‌ی مجموعه‌ای از طرح‌های پژوهشی تحت عنوان «گونه شناسی و تدوین احکام و ضوابط مسکن روستایی» در استان‌های مختلف کشور نمود که کتاب حاضر، حاصل یافته‌های یکی از این پژوهش‌ها در استان گیلان می‌باشد. امید است با انتشار این کتاب، گامی رو به جلو در زمینه‌ی شناخت ویژگی‌های مسکن روستایی استان گیلان برداشته شده و زمینه‌ی طراحی‌های آتی مسکن روستایی، منطبق بر هویت معماری روستایی آن استان فراهم گردد.

در انتها لازم می‌دانم از حمایت‌های بی‌دریغ جناب آقای مهندس مهدیان، معاون محترم امور بازسازی و مسکن روستایی؛ زحمات جناب آقای دکتر سرتیپی‌پور و خانم‌ها مهندسین محبوبه مهجیدی و مریم خرمشاهی، ناظران محترم طرح پژوهشی؛ همکاران محترم دفتر مسکن روستایی؛ جناب آقای دکتر ترکشوند و سرکار خانم دکتر راهب، مشاوران محترم طرح و مولفان کتاب؛ نیز از تمهیدات جناب آقای حسن رضایی، مدیر کل محترم روابط عمومی برای انتشار و همکاران دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی که در فرایند تدوین و چاپ این کتاب همراهی نموده‌اند، قدردانی و تشکر نمایم.

شایان ذکر است دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی، که مسوولیت نظارت و راهبری این طرح پژوهشی را برعهده داشته، در راستای نشر نتایج طرح‌های پژوهشی اقدام به چاپ یافته‌های این طرح نموده و نتایج حاصله را خالی از ایراد نمی‌داند. لذا این دفتر، پذیرای پیشنهادها و نظرهای کارشناسی صاحب‌نظران و اساتید محترم در جهت رفع ایرادهای احتمالی و کامل‌تر شدن مجموعه خواهد بود.

محمد علی وجدانی

مدیرکل دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی

مقدمه مؤلفان

روستا یکی از اجزای بنیادین نظام اجتماعی-اقتصادی و فضایی کشور است. همواره، بخش بزرگی از جمعیت ایران، ساکن روستاها بوده‌اند. هرچند که نسبت جمعیت روستانشین کشور به جمعیت شهرنشین آن در خلال دهه‌های اخیر مرتباً کاهش یافته است، تعداد روستانشینان همواره با افزایش روبرو بوده است. در سال ۱۳۴۵، نزدیک به ۶۴ درصد جمعیت کشور، ساکن در روستاها بوده‌اند. این نسبت، تا سال ۱۳۸۵، به ۳۱ درصد کاهش یافته است. حال آن‌که جمعیت روستایی کشور در این بازه‌ی زمانی، از ۱۶ میلیون و پانصد هزار نفر، به حدود ۲۲ میلیون نفر افزایش یافته است.^۱ بنابراین، هر چند که در نسبت، دائماً سهم جامعه‌ی روستایی در ترکیب جمعیتی کشور، کاهش داشته است، عملاً، هرگز منقبض نشده و بالعکس، بسط بیشتری یافته است. کاهش سهم جمعیت روستایی به شهری، حاکی از مهاجرت روستاییان به شهرها است که اغلب، در جستجوی فرصت‌های بهتر برای زندگی، از جمله شرایط بهتر اقتصادی، آموزشی، درمانی و اجتماعی رخ می‌دهد.

از سوی دیگر، بخش عمده‌ای از مجموع تولید ناخالص ملی کشور اختصاص به محصولات کشاورزی دارد که به رغم شکل‌گیری و توسعه‌ی بیش از پیش نهادهای حرفه‌ای متکفل امر کشاورزی، کماکان متولی و عهده‌دار اصلی آن، کشاورزان روستانشین هستند. در این میان، علی‌رغم تصریح و تأکید برنامه‌های توسعه‌ی ملی بر رشد کشاورزی و صنایع وابسته به آن، این امر به دنبال مهاجرت روزافزون روستاییان به شهرها در معرض تهدید قرار گرفته است.^۲ بدین ترتیب، چنانچه مهاجرت روستاییان به شهرها متوقف نشده و یا کند نشود؛ به دلیل فقدان موازنه‌ی مناسب در جمعیت شهری و روستایی کشور و تبعات اقتصادی، اجتماعی ناشی از آن، توسعه‌ی ملی دچار تهدید خواهد شد.

بخش بزرگی از علت‌های این مهاجرت، ریشه در تفاوت سطح زندگی شهری و روستایی دارد که خود، ناشی از پایین بودن سطح درآمد و کمبود فرصت‌های شغلی در روستاها نسبت به مناطق شهری است. از این رو، توسعه‌ی همه‌جانبه‌ی روستاها که یکی از محورهای اصلی آن، توسعه‌ی کالبدی روستاها است، از مهم‌ترین ضرورت‌های جذب جمعیت و کاهش مهاجرت روستاییان به شهرها است. طرح‌های هادی و همچنین طرح‌های بهسازی مسکن روستایی، که در سال‌های اخیر توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در روستاهای سراسر کشور اجرا شده است، جملگی در راستای این هدف شکل گرفته‌اند. ضمن آن‌که بازسازی‌های پس از سوانح نیز که اغلب با توجه به اهداف توسعه محور روستایی برنامه‌ریزی می‌شوند، در این چارچوب قرار می‌گیرند. این در حالی است که هرگونه ساخت‌وساز جدید در روستاهای کشور، برای آن‌که در سازگاری با اهداف توسعه‌ی همه‌جانبه - از جمله توسعه‌ی پایدار- باشد، ضرورتاً نیازمند هماهنگی با بستر طبیعی و اجتماعی و همچنین حفظ ارزش‌های بومی است. موج عظیم مداخلات در محیط کالبدی روستاها و به طور خاص، شتاب فزاینده‌ی ساخت‌وساز مسکن در روستاهای کشور، ضرورت توجه به این موضوع را دوچندان کرده است. ساخت‌وسازهای جدید در روستاها، گرچه باید به رفع معضلات گونه‌های پیشین بیانجامد، باید درتداوم منطقی آن‌ها نیز قرار گیرد. این مهم، نیازمند شناخت صحیح الگوهای بومی مسکن روستایی و کشف ارزش‌ها و اصول قابل تداوم آن است.

طرح‌های گونه‌شناسی مسکن روستایی در کشور، اغلب با این هدف تعریف شده‌اند. این طرح‌ها که در اواخر دهه‌ی پنجاه و اوایل دهه‌ی شصت توسط مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن و نیز بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در برخی استان‌های کشور به‌انجام رسیده است، در دهه‌ی اخیر، توسط بنیاد مسکن با همت و جدیت بیشتری دنبال شد که ماحصل آن، تهیه‌ی طرح‌های گونه‌شناسی تقریباً در تمامی استان‌های کشور است. در راستای برنامه‌ی مذکور، طرح‌های گونه‌شناسی مسکن روستایی در استان‌های گیلان، گلستان، مازندران و قزوین، در دستور کار بنیاد مسکن انقلاب اسلامی قرار گرفت و توسط نگارندگان، به انجام رسید. این طرح‌ها به دسته‌بندی و شناخت الگوهای بومی مسکن روستایی در این استان‌ها پرداخته و در ادامه با تکیه بر ارزش‌های بومی و نیازهای نوین جامعه‌ی روستایی، ضوابط و احکام طراحی مسکن بهینه‌ی روستایی در این استان‌ها را ارائه داده است. همچنین، در نهایت براساس شناخت منطقه و ضوابط پیشنهادی، نمونه‌هایی از واحدهای مسکونی روستایی در پهنه‌های مختلف این استان‌ها را طراحی نموده است. مجموعه‌ی حاضر، خلاصه‌ای از نتایج طرح مذکور در استان گیلان است که برای استفاده‌ی اهل فن، اعم از محققین، دست‌اندرکاران مسکن روستایی - به ویژه در استان گیلان - دانشجویان و به طور کلی، افرادی که در حوزه‌ی مسکن روستایی (به طور عام) و مسکن روستایی استان گیلان (به طور خاص) فعالیت می‌کنند، تدوین

۱. مطابق نتایج سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ جمعیت روستایی کشور، ۳۱ درصد کل جمعیت کشور را شامل می‌شود. اما، این عدد براساس تعریفی کمی از روستا - که تنها بر جمعیت آن اتکا دارد- حاصل شده است. از این رو، چه بسا سکونتگاه‌هایی که بنا به تعریف، در زمره‌ی شهرها طبقه‌بندی شده‌اند؛ حال آن‌که، به واقع باید در شمار روستاها انگاشته شوند. بدین ترتیب، روستانشینان واقعی کشور، عملاً بسیار بیش از آن چیزی است که آمار به آن اذعان دارد.

۲. جمعیت روستایی استان گیلان از ۶۶ درصد از جمعیت کل استان در سال ۱۳۵۵ به ۵۰ درصد در سال ۱۳۸۵، کاهش یافته است.

شده است. گرچه تلاش شده است که اهم مطالب مرتبط با طرح اصلی در مجموعه‌ای حاضر منعکس گردد، به دلیل لزوم تلخیص مطالب مشروح و مبسوطی که در تحقیق ذکر شده است، بسیاری از جزئیات بعضاً ارزشمندی که امکان شناخت عمیق‌تری از الگوهای بومی مسکن در منطقه در تعامل با محیط را فراهم می‌آورند، به ناچار حذف شده‌اند. لذا به خوانندگان محترم توصیه می‌شود که در صورت نیاز به شناخت بهتر و عمیق‌تر الگوهای مسکن بومی روستایی در استان گیلان و یا نیاز به جزئیات بیشتر در خصوص واحدهای مسکونی برداشت‌شده، حتی‌المقدور به گزارش تفصیلی طرح گونه‌شناسی و تدوین ضوابط و احکام مسکن روستایی استان گیلان، مراجعه نمایند.

لازم به ذکر است که انجام این پژوهش، بدون پشتیبانی‌های بنیاد مسکن انقلاب اسلامی میسر نبود. بنابراین، لازم است به دلیل فراهم آوردن فرصت و فضای انجام این تحقیق و همچنین تدوین کتاب مرتبط با آن، از معاون محترم امور بازسازی و مسکن روستایی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، جناب آقای مهندس مهدیان قردانی شود. همچنین، یاری و پی‌گیری‌های مستمر مدیرکل محترم دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی، جناب آقای مهندس وجدانی و نیز مدیرکل سابق دفتر مسکن روستایی، جناب آقای مهندس فرشچیان سهم بزرگی در سرانجام یافتن تحقیق و نیز کتاب حاضر داشته که شایسته‌ی تشکر بسیار است. به علاوه، لازم است از زحمات دلسوزانه و متعهدانه‌ی کارشناسان محترم دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی، سرکار خانم مهندس خرمشاهی و سرکار خانم مهندس مسجدی سپاس‌گزاری ویژه نموده و همچنین از کارشناسان اسبق آن حوزه، سرکار خانم روحی و جناب آقای مهندس نظرییگی قردانی به عمل آید. نگارندگان، همچنین از اساتید بزرگوار، جناب آقای دکتر سیدمحسن حبیبی، جناب آقای دکتر محسن سرتیپی‌پور و نیز جناب آقای دکتر محمد سلیمانی - که با راهنمایی‌های ارزشمند خود برغناهی کار افزودند - تشکر ویژه می‌نمایند. ترسیم نقشه‌ها و دیاگرام‌ها در استان گیلان، به همت خانم‌ها مهندس زهرا همدانی و مهندس زینب رضازاده و با یاری خانم‌ها، مهندس نگار طبیبیان و مهندس فاطمه قارونی انجام شده است. از یاری همه‌ی همکاران، کمال تشکر را دارد. در پایان، از مساعدت‌ها و همراهی‌های مسؤولین و کارشناسان محترم بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در استان گیلان، همچنین، مردم خوب روستاهای این استان، که با مهربانی، گروه تحقیق را حین برداشته‌های میدانی به گرمی پذیرفته و با خوی گرم و مهمان‌نواز خود، موجبات پیشبرد کار را فراهم نمودند، صمیمانه سپاس‌گزاری می‌شود. به امید آن‌که این طرح، بتواند نقشی هرچند ناچیز در آبادانی بیشتر روستاهای آن سرزمین، داشته باشد.

کتاب حاضر، در چهار فصل و سه ضمیمه تهیه شده است. فصل اول، اختصاص به تبیین مبانی نظری پژوهش دارد. در این فصل، ابتدا مسأله‌ی تحقیق تشریح شده و تلاش شده است که در خلال آن، به هدف‌ها، سؤالات و دستاوردهای تحقیق نیز اشاره شود. پس از آن، مفاهیم اصلی تحقیق، همچون مسکن و محیط کالبدی روستا، تعریف شده است. مرور پیشینه‌ی تحقیق، قسمت دیگر این فصل را تشکیل می‌دهد. در نهایت، بر اساس نتایج مطالعات، به تبیین رویکرد و روش این پژوهش پرداخته شده است. فصل دوم، اختصاص به تبیین مؤلفه‌های مؤثر بر شکل‌گیری مسکن روستایی در استان گیلان و انتخاب روستاهای نمونه بر این اساس دارد. لذا، در قسمت اول، به تبیین این مؤلفه‌ها در قالب مطالعات محیطی، شامل جغرافیای طبیعی و جغرافیای انسانی، پرداخته شده است. پس از آن، بر اساس نتایج حاصل از مطالعات محیطی، جامعه‌ی آماری طبقه‌بندی شده و روستاهای نمونه، انتخاب شده است. در فصل سوم، یافته‌های حاصل از مطالعات میدانی، ارائه شده و با تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از پیمایش‌های میدانی، گونه‌های مسکن روستایی، معرفی شده است. در این بخش، نخست به بافت، سپس به واحد همسایگی و در نهایت، واحد مسکونی، پرداخته شده است. در فصل چهارم، ضوابط و احکام طراحی مسکن روستایی در استان، بر اساس نتایج حاصل از مطالعات، در سه سطح بافت، واحد همسایگی و واحد مسکونی، ارائه شده است. نمونه‌ای از فرم‌های ثبت اطلاعات در برداشت‌های میدانی در پیوست اول و یک نمونه از جداول ارائه‌ی اطلاعات پیمایش‌های میدانی نیز، در پیوست دوم ارائه شده است. همچنین، جهت سهولت دسترسی خوانندگان محترم به مطالب مورد علاقه‌ی خود، فهرست اعلام در انتهای کتاب گنجاینده شده است. به امید آن‌که این کتاب، با تمام کاستی‌های خود، برای خوانندگان محترم، مفید باشد.

عباس ترکاشوند، غزال راهب

تهران، ۱۳۹۳

فهرست مطالب:

۳	پیشگفتار ناشر.....
۵	مقدمه مؤلفان.....
۱۲	فهرست شکل‌ها.....
۱۶	فهرست نقشه‌ها.....
۱۶	فهرست جدول‌ها.....
۱۶	فهرست نمودارها.....

فصل اول، مبانی نظری

۱۹	۱. مسأله: مسکن روستایی، میراث یا ثروت؟.....
۲۲	۲. موضوع: مسکن روستایی.....
۲۴	۲.۱. مسکن روستایی.....
۲۵	۲.۱.۱. کالبد.....
۲۷	۲.۱.۲. رفتار.....
۲۷	۲.۱.۳. امتزاج کالبد و رفتار.....
۲۸	۲.۱.۴. ویژگی‌های مسکن روستایی.....
۳۰	۲.۱.۵. نتیجه.....
۳۱	۳. پیشینه‌ی تحقیق.....
۳۱	۳.۱. نگرش کالبدی.....
۳۳	۳.۲. نگرش غیرکالبدی.....
۳۵	۳.۳. نتیجه.....
۳۶	۴. رویکرد و روش.....

فصل دوم، بازخوانی بستر شکل‌گیری مسکن روستایی

۳۹	۱. ویژگی‌های محیط طبیعی.....
۴۰	۱.۱. موقعیت طبیعی.....
۴۰	۱.۲. ناهمواری.....
۴۲	۱.۳. اقلیم.....
۴۳	۱.۴. جغرافیای خاک.....
۴۴	۱.۵. جغرافیای آب.....

۴۵	۱.۶. زیست محیط.....
۴۷	۲. جغرافیای انسانی.....
۴۷	۲.۱. اقتصاد.....
۵۰	۲.۲. جغرافیای سیاسی.....
۵۲	۲.۳. فرهنگ.....
۵۲	۲.۴. سکونت.....
۵۳	۲.۵. قدمت سکونت.....
۵۴	۲.۶. جمعیت.....
۵۴	۲.۷. سیر تحول تاریخی در استان گیلان.....
۵۶	۲.۸. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۵۸	۳. نمونه‌گیری.....
۵۸	۳.۱. متغیرهای مستقل.....
۵۸	الف. بعد خانوار.....
۵۹	ب. موقعیت طبیعی.....
۵۹	د. اقلیم.....
۵۹	هـ. راه دسترسی.....
۶۰	۳.۲. اطلاعات و آمار متغیرهای مستقل.....
۶۰	الف. آمارها.....
۶۰	ب. نقشه‌ها.....
۶۱	۳.۳. حجم نمونه.....
۶۲	۳.۴. طبقه‌بندی جامعه آماری و انتخاب نمونه‌ها.....
۶۳	۳.۵. نمونه‌گیری از واحدهای مسکونی.....
۶۴	۳.۵.۱. پارامترهای معرف گونه‌ها.....
۶۵	۳.۵.۲. روش برداشت میدانی و جمع‌آوری داده‌ها.....
۶۶	۳.۵.۳. اقلام اطلاعاتی.....
۶۷	۳.۵.۴. ابزار سنجش.....

فصل سوم، جمع‌بندی و تجزیه و تحلیل گونه‌های مسکن روستایی

۷۳	۱. بافت.....
۷۳	۱.۱. منطق شکل‌گیری بافت.....
۷۴	۱.۲. ساخت کالبدی - فضایی روستا.....
۷۴	۱.۲.۱. الگوی هندسی شکل‌گیری سکونتگاه.....
۷۵	۱.۲.۲. ریخت‌شناسی تراکم بافت.....
۷۶	۱.۲.۳. توپولوژی روستا.....

۷۷	۱.۲.۴. توزیع فضایی کاربریها.....
۷۷	۱.۲.۵. ساختار ارتباطی.....
۷۸	۱.۲.۶. توسعه روستا.....
۷۸	۱.۲.۷. مقاطع زمانی شکل گیری روستا.....
۷۸	۲. واحد همسایگی.....
۸۰	۳. واحد مسکونی.....
۸۰	۳.۱. فرایند ساخت و توسعه مسکن.....
۸۰	۳.۱.۱. ساخت.....
۸۱	۳.۱.۲. توسعه.....
۸۱	۳.۲. الگوی فضایی واحد مسکونی.....
۸۲	۳.۳. مشخصات کالبدی واحدهای مسکونی.....
۸۲	۳.۳.۱. واحدهای مسکونی واقع در دشت.....
۹۷	۳.۳.۲. واحدهای مسکونی واقع در کوهپایه.....
۱۰۴	۳.۳.۳. واحدهای مسکونی واقع در کوهستان.....
۱۱۰	۳.۴. تمهیدات بکار رفته در جهت ایجاد شرایط آسایش اقلیمی.....
۱۱۰	۳.۴.۱. رطوبت.....
۱۱۰	۳.۴.۲. بارش.....
۱۱۰	۳.۴.۳. دما.....
۱۱۱	۳.۴.۴. تابش آفتاب.....
۱۱۱	۳.۴.۵. باد.....
۱۱۱	۳.۵. شیوه های ساخت و مصالح.....
۱۱۱	۳.۵.۱. بومی.....
۱۲۰	۳.۵.۲. شیوهی تقاطعی.....
۱۲۱	۳.۵.۳. شیوه وارداتی.....
۱۲۲	۳.۵.۴. جزئیات و تزئینات.....
۱۲۴	۳.۶. فضاهای معیشتی.....
۱۲۴	۳.۶.۱. فضاهای مرتبط با معیشت کشاورزی.....
۱۲۵	۳.۶.۲. فضاهای مرتبط با معیشت دامی.....
۱۳۰	۳.۶.۳. صنایع دستی.....
۱۳۰	۳.۷. فضاهای جنبی و خدماتی.....
۱۳۰	۳.۷.۱. انبار.....
۱۳۲	۳.۷.۲. تنورخانه.....
۱۳۲	۳.۷.۳. فضاهای بهداشتی.....
۱۳۳	۴. معرفی نمونه.....
۱۳۳	۴.۱. پهنه دشتی، روستای بازقلعه اکبری.....
۱۳۶	۴.۲. پهنه دشتی، روستای تانی محله.....

۱۳۹	۴.۳. پهنه دشتی، روستای ازارستانکی
۱۴۰	۴.۴. پهنه دشتی، روستای اشمان دهگاء
۱۴۱	۴.۵. پهنه دشتی، روستای امین آباد
۱۴۳	۴.۶. پهنه دشتی، روستای چکوسر
۱۴۴	۴.۷. پهنه دشتی، روستای کوزه گران
۱۴۵	۴.۸. پهنه دشتی، روستای نارنج داربن
۱۴۷	۴.۹. پهنه کوهپایه، روستای گوراب جوار
۱۴۸	۴.۱۰. پهنه کوهپایه، روستای شالتوک
۱۴۹	۴.۱۱. پهنه کوهپایه، روستای باش محله لوندویل
۱۵۱	۴.۱۲. پهنه کوهپایه، روستای ماکلوان
۱۵۴	۴.۱۳. پهنه کوهستانی، روستای کوهستان
۱۵۵	۴.۱۴. پهنه کوهستانی، روستای آق اولر
۱۵۷	۴.۱۵. پهنه کوهستانی، روستای نوده
۱۵۹	۵. جمع بندی و نتیجه گیری
۱۵۹	۵.۱. نقاط قوت: ویژگی های ارزشمند مسکن روستایی
۱۵۹	۵.۱.۱. واحدهای مسکونی دشتی
۱۶۱	۵.۱.۲. واحدهای مسکونی کوهپایه ای و کوهستانی
۱۶۴	۵.۱.۳. کاستی ها در مسکن بومی استان گیلان

فصل چهارم، ضوابط و احکام

۱۶۷	۱. بافت
۱۶۷	۱.۱. ساختار
۱۶۷	۱.۲. قطعات زمین
۱۶۸	۱.۳. سطح اشغال
۱۶۹	۱.۴. تراکم و طبقات
۱۶۹	۲. واحد مسکونی
۱۶۹	۲.۱. عرصه
۱۷۰	۲.۲. بنای مسکونی
۱۷۱	۲.۲.۱. خصوصیات کالبدی
۱۷۳	۲.۲.۲. فضاها
۱۷۶	۲.۲.۳. روابط و دسترسی فضاها

۱۷۷		۲.۳. حوزه خدماتی
۱۷۷		۲.۳.۱. تنورخانه
۱۷۷		۲.۳.۲. انبار
۱۷۷		۲.۳.۳. توالی
۱۷۸		۲.۴. حوزه معیشتی
۱۷۸		۲.۴.۱. کشاورزی
۱۷۸		۲.۴.۲. دامی
۱۸۰		۲.۴.۳. صنایع دستی
۱۸۰		۳. الگوی طراحی
۱۸۹		فهرست منابع
۱۹۱		فهرست نام‌ها و مفاهیم
۱۹۳		پیوست اول، نمونه‌ی فرم ثبت برداشت‌های میدانی؛
۱۹۷		پیوست دوم، نمونه‌ی فرم ثبت اطلاعات؛

۲۲	شکل ۱. گونه‌ی هادی
۲۳	شکل ۲. فضا، روستای باز قلعه اکبری
۲۴	شکل ۳. چشم‌انداز، روستای باز قلعه اکبری
۲۵	شکل ۴. ساخت، روستای کوهستان
۲۸	شکل ۵. نمودار شکل‌گیری مسکن روستایی
۴۰	شکل ۶. سیمای کلی استان گیلان
۴۱	شکل ۷. دشتهای مرکزی استان گیلان
۴۱	شکل ۸. تنگه‌ی رامسر
۴۲	شکل ۹. سیمای توالش، ناحیه غربی استان گیلان
۴۴	شکل ۱۰. دره‌ی سفیدرود
۴۵	شکل ۱۱. تالاب انزلی
۷۴	شکل ۱۲. روستای خطی
۷۵	شکل ۱۳. مقطع یک روستای دشتی
۷۵	شکل ۱۴. سکونتگاه صفحه‌ای
۷۶	شکل ۱۵. بافت پراکنده
۷۷	شکل ۱۶. روستای شکل‌گرفته بر دامنه کوه
۷۸	شکل ۱۷. مقطع یک روستای پای کوهی
۷۹	شکل ۱۸. تعاملات اجتماعی در واحد همسایگی
۷۹	شکل ۱۹. واحد همسایگی در روستای واقع در دشت
۷۹	شکل ۲۰. واحد همسایگی در روستای پایکوهی
۸۱	شکل ۲۱. گونه‌های اصلی توسعه
۸۲	شکل ۲۲. گونه‌های فضایی در واحدهای مسکونی
۸۳	شکل ۲۳. خانه مسکونی واقع بر پیلوت، روستای لوخ
۸۳	شکل ۲۴. خانه مسکونی دو طبقه با پلکان خارجی، روستای نارنج دارین
۸۳	شکل ۲۵. روستای بلکده، خانه با شکل مستطیل کشیده
۸۴	شکل ۲۶. روستای ازارستانکی، خانه با شکل ال
۸۴	شکل ۲۷. فضای باز میانی در روستای گویشا
۸۴	شکل ۲۸. فضای باز میانی در روستای امین‌آباد
۸۴	شکل ۲۹. فضای باز درمیان خانه، روستای نوده
۸۵	شکل ۳۰. کرسی پر شده
۸۵	شکل ۳۱. کرسی پر نشده (خالی)
۸۵	شکل ۳۲. نمای خانه یک طبقه بر روی ستون
۸۵	شکل ۳۳. نمای واحد مسکونی دو طبقه، روستای چاف بالا
۸۵	شکل ۳۴. پله خارجی، روستای تانی محله
۸۶	شکل ۳۵. خانه‌ی دوطبقه (گونه‌ی اول)، روستای کلنگستان
۸۶	شکل ۳۶. تصویر خانه‌ی دوطبقه (گونه‌ی اول)، روستای چران
۸۶	شکل ۳۷. خانه‌ی دوطبقه (گونه‌ی دوم)، روستای کلنگستان
۸۶	شکل ۳۸. تصویر خانه‌ی دوطبقه (گونه‌ی دوم)، روستا چران
۸۷	شکل ۳۹. سقف شیب‌دار، روستای اووندان
۸۷	شکل ۴۰. استفاده از فضای زیر سقف، روستای برزگرو

۹۱	شکل ۴۱ اتاق
۹۱	شکل ۴۲. اتاق
۹۱	شکل ۴۳. اتاق مهمان، روستای مشند
۹۲	شکل ۴۴. ایوان، روستای ازارستانکی
۹۲	شکل ۴۵. ایوان، در دو تراز
۹۲	شکل ۴۶. توری محافظ ایوان
۹۲	شکل ۴۷. ارتباط هال و ایوان
۹۳	شکل ۴۸. آشپزخانه در ایوان، روستای تانی محله
۹۳	شکل ۴۹. پرده، روستای پیرهرات
۹۳	شکل ۵۰. پرده، روستای ماکلوان
۹۴	شکل ۵۱. طاقچه، روستای اسفندیارسرا
۹۴	شکل ۵۲. نرده و هواکش بام
۹۴	شکل ۵۳. کاربرد رنگ‌های خاص، روستای سیاه بیل
۹۷	شکل ۵۴. خانه‌ی یک طبقه در یک کوه روستای مشند
۹۷	شکل ۵۵. خانه‌ی دوطبقه در پای کوه، روستای ماکلوان
۹۸	شکل ۵۶. خانه‌ی «ال» شکل، روستای خانه‌های آسیاب
۹۸	شکل ۵۷. خانه‌ی «مستطیل» شکل، روستای شالوک
۹۸	شکل ۵۸. خانه‌ی «یو» شکل، روستای مشند
۹۸	شکل ۵۹. تصویرخانه «یو» شکل، روستای بهارستان
۱۰۳	شکل ۶۰ درایوان، روستای کوهستان
۱۰۳	شکل ۶۱ ایوان، روستای کوهستان
۱۰۳	شکل ۶۲ اتاق، روستای مشند
۱۰۳	شکل ۶۳ آشپزخانه و اتاق، روستای قلعه دوش و کوهستان
۱۰۴	شکل ۶۴ نردبان بام، روستای کوهستان
۱۰۴	شکل ۶۵ خانه مستطیل شکل فشرده، روستای قلعه دوش
۱۰۵	شکل ۶۶ خانه‌ی یک طبقه در کوهستان، روستای آق اولر
۱۰۵	شکل ۶۷ خانه‌ی دوطبقه‌ی کوهستانی، روستای آتش سرا
۱۰۵	شکل ۶۸ نمای یک خانه‌ی دوطبقه در کوهستان، روستای سیاه بیل
۱۱۱	شکل ۶۹ ایوان و پله داخلی، خانه‌ای در منطقه سردسیر
۱۱۱	شکل ۷۰. بدنه و سقف یک واحد مسکونی، بازقلعه اکبری
۱۱۲	شکل ۷۱. پی ستونی (نقطه‌ای)
۱۱۳	شکل ۷۲. مراحل اجرای پی شکلی
۱۱۳	شکل ۷۳. نمونه اجرای دیوار سنگی با کلاف چوبی
۱۱۴	شکل ۷۴. نمونه سازه‌ی ریسی
۱۱۴	شکل ۷۵. الگوی سازه ریسی
۱۱۴	شکل ۷۶. نمونه‌ی دیوار زیگالی
۱۱۴	شکل ۷۷. دیوار آجری یا خشتی
۱۱۵	شکل ۷۸. دیوار بلوک سیمانی
۱۱۵	شکل ۷۹. دیوار سنگی خشکه
۱۱۵	شکل ۸۰. دیوار ریسی
۱۱۵	شکل ۸۱. دیوار زیگالی

۱۱۶	شکل ۸۲. اجرای سازه زیگالی
۱۱۶	شکل ۸۳. دیوار چینهای
۱۱۶	شکل ۸۴. تصویر دیوار چینهای
۱۱۶	شکل ۸۵. کوماچه سر (سرستون)
۱۱۷	شکل ۸۶. شیرسر
۱۱۷	شکل ۸۷. جزئیات سقف تیرپوش
۱۱۷	شکل ۸۸. اجزای بام چندکله
۱۱۸	شکل ۸۹. اجزای بام چهارکله
۱۱۸	شکل ۹۰. بام کلوش سر
۱۱۸	شکل ۹۱. جزئیات بام کلوش سر
۱۱۹	شکل ۹۲. بام لته سر
۱۱۹	شکل ۹۳. بام سفالی
۱۱۹	شکل ۹۴. پی شکیلی
۱۲۰	شکل ۹۵. اتصالات خشک در سقف
۱۲۰	شکل ۹۶. گونه‌ای از مسکن القاطی
۱۲۱	شکل ۹۷. شیوه‌ی نوین در ساخت خانه‌ی روستایی
۱۲۱	شکل ۹۸. تقابل سازه‌های نو و بومی
۱۲۳	شکل ۹۹. در و پنجره
۱۲۳	شکل ۱۰۰. مهاربند ستون
۱۲۴	شکل ۱۰۱. برش یک کندوج
۱۲۵	شکل ۱۰۲. کندوج در میان شالیزار
۱۲۵	شکل ۱۰۳. کندوج با دیوار ریزی
۱۲۵	شکل ۱۰۴. ستون‌های کندوج
۱۲۵	شکل ۱۰۵. نما و مقطع کندوج
۱۲۵	شکل ۱۰۶. فضای داخلی کندوج
۱۲۵	شکل ۱۰۷. انبار و پارکینگ
۱۲۶	شکل ۱۰۸. پارکینگ تراکتور
۱۲۶	شکل ۱۰۹. نمای خارجی فضای تلمبار
۱۲۶	شکل ۱۱۰. فضای داخلی تلمبار
۱۲۶	شکل ۱۱۱. پرورش کرم ابریشم در انبار
۱۲۷	شکل ۱۱۲. گرمخانه
۱۲۷	شکل ۱۱۳. باغچه
۱۲۸	شکل ۱۱۴. طویلۀ در طبقه همکف بنا
۱۲۸	شکل ۱۱۵. شکل‌گیری طویلۀ در شیب
۱۲۸	شکل ۱۱۶. طویلۀ با سازه زیگالی در تراز دوم
۱۲۸	شکل ۱۱۷. فضای داخلی طویلۀ
۱۲۹	شکل ۱۱۸. طویلۀ با سازه‌ی سبک
۱۲۹	شکل ۱۱۹. انبار علوفه در فضای زیر سقف
۱۲۹	شکل ۱۲۰. طویلۀ با دیوار بلوک سیمانی
۱۲۹	شکل ۱۲۱. بهاربند
۱۲۹	شکل ۱۲۲. آشیانه‌ی پرندگان

شکل ۱۲۳. نگهداری پرندگان در عرصه.....	۱۳۰
شکل ۱۲۴. محل پرورش زنبور عسل.....	۱۳۰
شکل ۱۲۵. حوضچه پرورش ماهی.....	۱۳۰
شکل ۱۲۶. انبار در خانه‌ی قدیمی.....	۱۳۱
شکل ۱۲۷. انبار با مصالح سبک.....	۱۳۱
شکل ۱۲۸. فضای داخلی انبار.....	۱۳۱
شکل ۱۲۹. دسترسی به انبار، در روستاهای کوهستانی.....	۱۳۱
شکل ۱۳۰. انبار در فضای کرسی.....	۱۳۱
شکل ۱۳۱. انبار الحاقی.....	۱۳۱
شکل ۱۳۲. تنورخانه.....	۱۳۲
شکل ۱۳۳. سرویس بهداشتی در عرصه.....	۱۳۲
شکل ۱۳۴. شستشو لباس و ظروف در عرصه.....	۱۳۲
شکل ۱۳۵. فضای نگهداری ظروف شسته شده.....	۱۳۲
شکل ۱۳۶. سیمای واحد مسکونی نمونه در روستا.....	۱۳۳
شکل ۱۳۷. نمای اصلی واحد مسکونی.....	۱۳۳
شکل ۱۳۸. نمای اصلی واحد مسکونی.....	۱۳۶
شکل ۱۳۹. ایوان محصور، طبقه همکف.....	۱۳۶
شکل ۱۴۰. حوضچه پرورش ماهی در محوطه.....	۱۳۶
شکل ۱۴۱. سیمای واحد مسکونی نمونه.....	۱۳۹
شکل ۱۴۲. سیمای واحد مسکونی نمونه.....	۱۴۰
شکل ۱۴۳. سیمای واحد مسکونی نمونه.....	۱۴۱
شکل ۱۴۴. هال میانی.....	۱۴۱
شکل ۱۴۵. سیمای کلی واحد مسکونی نمونه.....	۱۴۳
شکل ۱۴۶. واحد مسکونی نمونه در پهنه دشتی، روستای کوزه‌گران.....	۱۴۴
شکل ۱۴۷. سیمای واحد مسکونی دشتی، روستای نارنج‌دارین.....	۱۴۵
شکل ۱۴۸. کندوج در انتهای معبر.....	۱۴۵
شکل ۱۴۹. مخزن فاضلاب.....	۱۴۵
شکل ۱۵۰. سیمای کلی واحد مسکونی کوهپایه‌ای، روستای گوراب جوار.....	۱۴۷
شکل ۱۵۱. سیمای واحد مسکونی نمونه در کوهپایه، روستای شالتوک.....	۱۴۸
شکل ۱۵۲. سیمای کلی واحد مسکونی پایکوهی، روستای باش محله.....	۱۴۹
شکل ۱۵۳. فضای داخلی واحد مسکونی پایکوهی.....	۱۴۹
شکل ۱۵۴. تنور خانه و انبار آشپزخانه.....	۱۴۹
شکل ۱۵۵. واحد مسکونی پایکوهی، روستای ماکلوان.....	۱۵۱
شکل ۱۵۶. ایوان، روستای ماکلوان.....	۱۵۱
شکل ۱۵۷. دهلیز، روستای ماکلوان.....	۱۵۱
شکل ۱۵۸. ایوان محصور، روستای کوهستان.....	۱۵۴
شکل ۱۵۹. سیمای واحد مسکونی کوهستانی، روستای آق‌اولر.....	۱۵۵
شکل ۱۶۰. سیمای واحد مسکونی کوهستانی، روستای نوده.....	۱۵۷
شکل ۱۶۱. ایوان، واحد مسکونی در روستای نوده.....	۱۵۷
شکل ۱۶۲. فرم برداشت اطلاعات روستا.....	۱۹۵
شکل ۱۶۳. فرم برداشت اطلاعات واحدهای مسکونی.....	۱۹۶

فهرست نمودارها

نمودار ۱. روابط فضایی در عرصه.....	۸۳
نمودار ۲. ارتباط افقی گونه ی مستطیل شکل، پهنه دشتی.....	۸۷
نمودار ۳. گونه مستطیل شکل، دارای فضای میانی.....	۸۸
نمودار ۴. دیاگرام ارتباط افقی گونه ی یک طبقه ال شکل.....	۸۸
نمودار ۵. دیاگرام ارتباط افقی گونه دیگر یک طبقه ال شکل.....	۸۹
نمودار ۶. دیاگرام ارتباط افقی گونه مستطیل شکل دو طبقه.....	۸۹
نمودار ۷. دیاگرام ارتباط افقی ال شکل یک طبقه.....	۹۰
نمودار ۸. روابط اجزا در خانه‌های روستایی منطقه دشت.....	۹۰
نمودار ۹. گونه دشتی یک طبقه، د ۱.....	۹۵
نمودار ۱۰. گونه دشتی یک طبقه، د ۲.....	۹۵
نمودار ۱۱. گونه دشتی دو طبقه، د ۳.....	۹۶
نمودار ۱۲. روابط اجزا در خانه‌های روستایی کوهپایه.....	۹۷
نمودار ۱۳. دیاگرام ارتباط افقی گونه ال شکل یک طبقه.....	۹۹
نمودار ۱۴. دیاگرام ارتباط افقی گونه مستطیل شکل یک طبقه.....	۱۰۰
نمودار ۱۵. دیاگرام ارتباط افقی گونه مستطیل شکل دو طبقه با پله داخلی.....	۱۰۰
نمودار ۱۶. ارتباط افقی گونه مستطیل شکل دو طبقه با پله داخلی.....	۱۰۱
نمودار ۱۷. ارتباط افقی گونه مستطیل شکل دو طبقه با پله خارجی.....	۱۰۱
نمودار ۱۸. دیاگرام ارتباط افقی گونه مستطیل شکل دو طبقه.....	۱۰۲
نمودار ۱۹. ارتباط افقی گونه مستطیل شکل یک طبقه کوهستانی.....	۱۰۲
نمودار ۲۰. نمودار ارتباط فضایی خانه‌ی دو طبقه در کوهستان.....	۱۰۵
نمودار ۲۱. نمودار ارتباط فضایی خانه‌ی یک طبقه در کوهستان.....	۱۰۵
نمودار ۲۲. گونه‌ی کوهپایه ای یک طبقه (ک ۱).....	۱۰۶
نمودار ۲۳. گونه‌ی کوهپایه ای یک طبقه (ک ۲).....	۱۰۷
نمودار ۲۴. گونه‌ی کوهپایه ای دو طبقه (ک ۳).....	۱۰۸
نمودار ۲۵. گونه‌ی کوهستانی فشرده یک طبقه (ک ۴).....	۱۰۹
نمودار ۲۶. گونه مشاهده شده در برخی از مناطق کوهستانی و سرد البرز مرکزی.....	۱۰۹
نمودار ۲۷. جزئیات اتصال کرسی به کف.....	۱۱۲

فهرست جدول‌ها

جدول ۱. وضعیت اقلیمی ایستگاه‌های سینوپتیک استان گیلان.....	۴۳
جدول ۲. مقایسه متوسط کل هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار روستایی و شهری در سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۷.....	۴۷
جدول ۳. شاغلان ده ساله و بیشتر بر حسب گروه‌های عمده فعالیت و جنس در نقاط شهری و روستایی، ۱۳۸۵.....	۴۷
جدول ۴. هزینه‌های مرتبط با مسکن در روستاها.....	۴۷
جدول ۵. میزان تولید محصولات دامی در کشور و استان گیلان.....	۴۹
جدول ۶. تقسیمات کشوری در محدوده استان گیلان در سال ۱۳۸۵.....	۵۱
جدول ۷. روستاهای نمونه در استان گیلان.....	۶۸
جدول ۸. جزئیات اتصال کرسی به کف.....	۱۱۲
جدول ۹. انواع پوشش سقف در استان گیلان، دشت.....	۱۲۲
جدول ۱۰. انواع پوشش سقف در استان گیلان، کوهپایه و کوهستان.....	۱۲۲

- جدول ۱۱. انواع معمول پنجره‌های خانه‌های روستایی استان گیلان ۱۲۳
- جدول ۱۲. انواع معمول دره‌های خانه‌های روستایی استان گیلان ۱۲۳

فهرست نقشه‌ها

- نقشه ۱. موقعیت استان گیلان در کشور ۴۰
- نقشه ۲. تقسیمان داخلی استان گیلان ۵۰
- نقشه ۳. ترکیب بندی قومی در استان گیلان ۶۰
- نقشه ۴. کاربری اراضی در استان گیلان ۶۲
- نقشه ۵. پراکندگی روستاهای نمونه براساس موقعیت در استان گیلان ۶۴